

ANTIMIS (*ἀντί* – în loc de și *μύσσιον* – masă) este o bucată de pânză de in sau mătase de formă dreptunghiulară (cu laturile de 40-60 cm), care se găsește la mijlocul Sfintei Mese și pe care se slujește Dumnezeiasca Liturghie.

La mijlocul Antimisului este imprimată scena coborârii de pe cruce și punerii în mormânt a trupului Mântuitorului. În colțuri sunt pictate chipurile celor patru evangheliști. În partea de jos se află inscripția cu mențiunea Hramului Bisericii pentru care este dat Antimisul, data și semnătura ierarhului care l-a dat. În spatele Antimisului, într-un mic buzunăraș, este cusută o părticică din moaștele unui sfânt mucenic.

Originea Antimiselor este foarte complexă și ea este legată de două etape diferite: cea preiconoclastă și cea posticonoclastă.

Se știe că în epoca preiconoclastă exista obiceiul (negeneralizat și neobligatoriu) de a pune în Sfânta Masă părticele din moaștele martirilor. Această practică își are originea încă în creștinismul primar și mai ales în epoca persecuțiilor, când drept loc pentru Sfânta Masă erau preferate mormintele martirilor. Acest obicei se reflectă în prezent în slujba de sfințire a Bisericii, când în Sfânta Masă trebuie puse părticele din moaștele martirilor¹.

Un alt element al istoriei Antimisului est legat mai ales de biserica Sfânta Sofia din Constantinopol. Acolo exista obiceiul de a împărtăși cu Sfintele Taine în mai multe locuri (datorită numărului mare de creștini); de aceea, în acele locuri se puneau niște măsuțe de lemn sfințite, care se numeau *antiminsos*. Denumirea arată clar faptul că ele aveau rolul de a înlocui Sfânta Masă (centrală)². Acest obicei a fost împrumutat și de alte biserici.

Nu mult după aceea, mesele respective nu se mai sfințeau, ci pe ele se puneau o mahramă sfințită, care a primit aceeași denumire de *antimis*. Tot în aceste mahrame au început să fie puse și părticele cu Sfintele Moaște – pentru a arăta credința în Sfintele Moaște (lucru destul de important îndeosebi după anul 787/843), dar nici această regulă nu era obligatorie, mai ales dacă în Sfânta Masă deja existau Sfinte Moaște.³

Înmulțirea bisericilor ctitorite de diferiți dregători ai Bizanțului a introdus noțiunea de „paraclis particular”. În cazul acestora, Sfintele Mese nu se mai sfințeau după „toată rânduiala”, ci pe ele se puneau aceste mahrame care aveau și semnătura ierarhului, prin aceasta dând o autoritate canonică acestui Antimis.⁴

¹ Nu se pun părticele din moaștele altor categorii de sfinți, ci numai de la martiri, pentru că ei înșiși s-au jertfit pentru Hristos și constituie deci modelul supremei jertfe.

² Cf. M. ЖЕЛТОВ, *Антимис* // ПЭ, vol. 2, p. 489.

³ Și astăzi grecii pun moaște doar în Sfânta Masă, la sfințirea bisericii, nu și în antimise.

⁴ Acest subiect este dezbătut pe larg în *Sintagma Atheniană*, cap. V. Tot acolo găsim mențiunea lui Manuil al II-lea, patriarhul Constantinopolului (1243-1255), care zice că „Antimisele nu trebuie puse pe fiecare Sfântă Masă, ci numai pe acelea despre care nu se știe dacă au fost sfințite, și ele nu sunt necesare acolo unde se știe că masa este sfințită”. Aceeași teză o susține și canonistul Matei Vlastaris, care spune că „Antimisele se pun pe acele mese care nu au fost consacrate prin actul sfințirii” (vezi P. VINTILESCU, *op. cit.*, nota 399, p. 156). Este clar că aceste considerații nu iau în calcul valoarea canonic-juridică a Antimisului, care probabil nici nu era în vigoare, iar dacă autorii au ținut seama și de aceasta, înseamnă că ei s-au referit la cazul în care Liturghia este slujită chiar de arhieru, care nu are nevoie să-și dea singur dreptul de a oficia Liturghia.

Prin urmare, la început Antimisele se foloseau doar în paraclisele particulare⁵ și în bisericile cu Sfânta Masă nesfințită (fără Sfinte Moaște), iar începând cu secolul al XVII-lea întrebuițarea Antimiselor s-a extins și la bisericile cu Sfânta Masă sfințită, probabil mai mult din motive practice, de a putea ușor aduna miridele, dar și din motive canonic-administrative, căci Antimisul trebuie obligatoriu să fie semnat de episcopul locului, iar retragerea Antimisului înseamnă lipsa dreptului de a sluji Sfânta Liturghie în biserica respectivă.⁶

Sfântul Antimis este întotdeauna învelit într-o bucată de pânză roșie, care se numește **iliton**. Iiltonul (din greacă, înseamnă „a înveli”) este puțin mai mare decât Sfântul Antimis și servește drept învelitoare pentru el. În prezent, la slujba Dumnezeieștii Liturghii, ilitonul și Antimisul se desfac la *ectenia pentru cei chemați*, dar în vechime se desfăcea doar ilitonul, abia înainte de Heruvic – pentru aceleași scopuri practice ca și cele de azi, iar Antimisul (până în secolul al XVII-lea) stătea permanent deschis sub acoperământul (inditia) Sfintei Mese, deci nu la vedere, ca astăzi.

Sfântul Antimis simbolizează giulgiurile de îngropare, iar ilitonul – mahrama cu care a fost înfășurat capul Mântuitorului.

⁵ Canonistul bizantin Theodor Balsamon consideră că apariția numeroaselor paraclise a și fost motivul pentru care Antimisele au devenit obligatorii (vezi P. VINTILESCU, *Liturghierul Explicat*, p. 156).

⁶ Cf. M. ЖЕЛТОВ, *Антимис* // ПЭ, vol. 2, pp. 489-493.